

Recente geschiedenis van het economisch denken

Geert Reuten

Maxine Berg (ed.), Political Economy in the Twentieth Century, Philip Allan, New York/London, 1990; 164 blz, naamindex; \$ 17.60. ISBN 0-86003-903-X Pbk.

De titel *Political Economy in the Twentieth Century* suggereert een overzicht van de politieke economie in deze eeuw - hetzij historisch, hetzij thematisch. Wat dat betreft komt de lezer enigszins bedrogen uit. Het boek bevat korte intellectuele biografieën van zeven politieke economen: Maurice Dobb (door A. Sen); Joan Robinson en Piero Sraffa (door G. Harcourt); Michal Kalecki (door M. Sayer); Josef Steindl (door hemzelf); J.A. Schumpeter (door T. Bottomore); en Paul Sweezy (door M. Lebowitz).

De door Sen en Harcourt geschreven stukken zijn staaltjes van die onovertroffen Britse kunst om informatie over afkomst, levensloop en levensopvatting van een persoon, fijnzinnig te combineren met een analyse van diens werk (vergelijk Keynes' *Essays on Biography*). Analytisch graaft het artikel van Harcourt over Robinson en Sraffa (in 30 blz) dieper dan dat van Sen over Dobb (in 8 blz). Maar in bevoegenheid doen ze niet voor elkaar onder: de schrijvers weten een vonk over te brengen van wat Dobb, Robinson en Sraffa tot hun theoretisch werk bevoog. Net zo bevoegen is het stuk van Lebowitz over Sweezy (26 blz). De hoofdstukken over Dobb en Sweezy vullen elkaar ook mooi aan, bijvoorbeeld met betrekking tot de discussie over de continuïteit (Dobb) dan wel de breuk (Sweezy) tussen de Klassieken en Marx; de verschillende waardetheoretische accenten (Dobb: kwantitatief; Sweezy: kwalitatief); en de verschillende accenten in de verklaring van crises (Dobb: tendentiële daling van de winstvoet; Sweezy: onderconsumptie). Samen met de inleiding van Maxine Berg zijn dit de mooiste hoofdstukken uit dit boek.

In een beschrijving van de Britse politiek-economische traditie verdient het werk van de Pool Kalecki een belangrijke plaats. Zo zijn met name Dobb en Robinson sterk door Kalecki beïnvloed. In het stuk van Sawyer over Kalecki staat qua analyse wel wat er in moet staan, maar het is jammergenoeg vreselijk saai (28 blz). Vervolgens is ook goed verdedigbaar een stuk over Steindl op te nemen omdat deze sterk beïnvloed is door Kalecki, en omdat Steindl weer grote invloed op Sweezy heeft gehad. Het valt echter uit de toon van het boek om Steindl over Steindl te laten schrijven. Hoe aardig het stuk van deze auteur op zichzelf ook is, de distantie die de andere hoofdstukken kenmerkt, ontbreekt. (Steindl portretteert zich als de onbegrepen auteur: zijn boek uit 1952 *Maturity and Stagnation* werd indertijd niet opgepikt, maar nu, anno 1990, wordt het toegepast op een situatie waar de analyse van dat boek niet op slaat.)

Onduidelijk is waarom in deze bundel een hoofdstuk over Schumpeter is opgenomen (14 blz). Het verband met de overige hoofdstukken ligt niet voor de hand (of het zou de aanvankelijke invloed van Schumpeter op Sweezy moeten zijn waarnaar Lebowitz verwijst.) Dat neemt niet weg dat dit een interessant hoofdstuk is. Bottomore geeft in kort bestek (nogmaals) het belang van Schumpeter voor de economische theorie aan. Maar hij weet ook, welhaast terloops, een aantal inconsistenties in het denken van Schumpeter bloot te leggen: individu - maatschappij; individu - klasse; methodologisch individualisme - determinisme. Naar mijn mening zijn deze inconsistenties constructief in de zin dat het belangrijke op te lossen problemen zijn. Het belang van Schumpeter is dat hij de inconsistenties in zijn werk heeft toegelaten - ze niet heeft weggepoetst - bewust of onbewust. Het belang van het stuk van Bottomore is dat hij deze inconsistenties blootlegt.

Nog afgezien van Schumpeter rechtvaardigen deze intellectuele portretten de titel van het boek niet ('politieke economie in de 20e eeuw'). Het is de wereld van politieke economen gezien door een Angelsaksische bril. En zelf dan ontbreekt node het geluid van de Noord-Amerikaanse 'Radicals', hoezeer Sweezy ook één van de pijlers is waarop die bouwen. De Italiaanse politieke economie komt via Sraffa nog even om de hoek kijken, maar waar zijn de, ontegenzeggelijke, bijdragen van de Duitse, de Franse en de Japanse tradities in dit boek? (Dat ik er niet méér noem ligt mogelijk aan mijn eigen beperktheid.) En taalbarrière kan hier geen excuus zijn omdat bijvoorbeeld veel Austro-marxistisch werk, werk van de Franse Regulatie-school en werk van de Japanse Uno-school in de afgelopen 15 jaar in het Engels vertaald is.

Binnen de aangegeven beperkingen is het hoofdstuk 'historische inleiding' van Berg helder en passend bij de titel van het boek (22 blz). Hij omschrijft het veld van de politieke economie adequaat als de traditie die: 1) kritisch staat ten opzichte van het kapitalistische systeem; 2) tracht dit systeem te verklaren; 3) in

het verlengde van 1 en 2 kritisch staat ten opzichte van de gevestigde neo-klassieke (inclusief Keynesiaanse) economische traditie; 4) beïnvloed is door het werk van Marx, niettegenstaande de kritiek die binnen deze traditie uitgeoefend wordt op diens werk.

In deze omschrijving van Berg past Schumpeter, maar toch ook Steindl, in minder mate dan de andere geportretteerden: Schumpeter is zeker beïnvloed door Marx en ook de tweede en derde karakteristiek gaan voor hem op, maar hij staat niet uitgesproken kritisch ten opzichte van het kapitalisme; Steindl afficheert zichzelf als Kaleckiaan. Over zijn relatie tot Marx zegt hij (blz. 98) nauwelijks beïnvloed te zijn door diens economische theorie, terwijl, anderzijds Marx' historische perspectief wel belangrijk voor hem is.

Voor wie is dit boek geschikt? Voor de liefhebber van korte intellectuele biografieën en voor de liefhebber van de (recente) geschiedenis van het economisch denken. (Bijvoorbeeld: Sraffa speelde een belangrijke rol in de verandering van Wittgenstein's filosofische opvattingen tussen de *Tractatus* en de *Untersuchungen*; Sraffa ondernam op suggestie van Gramsci de studie en vervolgens de kritiek op de orthodoxe waarde- en verdelingstheorie - Harcourt, blz 40-41; Dobb en Sweezy legden verschillende accenten aan in Marx' waarde-theorie, en dit kan mede verklaren waarom Sraffa's werk relatief minder invloed op Noord-Amerikaanse Marxisten had - Lebowitz, blz 138.)

Het boek is ook geschikt voor doctoraalstudenten economie, bijvoorbeeld als aanvullende literatuur in een programma Algemene Economie (vooral als de kritische stromingen er in het hoofdprogramma bekaaid afkomen) of in een programma Geschiedenis van het Economisch Denken (eventueel in combinatie met excerpten uit de oorspronkelijke literatuur - de literatuurverwijzingen bieden hiertoe voldoende aanknopingspunten). Maar dan zou, afhankelijk van de kwaliteit van de propedeuse-opleiding, in het algemeen, de discussie onder Marxisten naar aanleiding van het werk van Sraffa, en in het bijzonder het hoofdstuk van Harcourt, nadere toelichting kunnen vergen.